

פתח דבר

מבנה הספר

הכרך שלפניכם, השני בסדרה "טהרת ישראל", כולל מאמרים על הלכות כלים, בשאלות היסוד של החומרים המקבלים טומאה. כמעט כולם טרם התפרסמו (למעט סי' ד, כלי זכוכית, שהתפרסם בביטאון 'מעלין בקודש' חלק ז).

קיימים קשרים פנימיים רבים בין הנושאים שנדונים בו, ולמעשה רובו בנוי כמנורה מקשה אחת שזקוקה לכל חלקיה. בירור יסודי של דיני הפלסטיק ובגדי הניילון (שעיקרו בסי' יא) מצריך עיון מקדים בכמה נושאים: מהי הגדרתו של "דבר הגדל בים" (סי' ה, לאור הסברה שנדונה שם שהנפט, ממנו נעשה הפלסטיק, הוא "גדל בים"); מהם התנאים להיחשב "בגד" המקבל טומאה (סי' ג); ומה דינו של כלי ששלובים בו חומרים שונים (סי' ט). שאלה אחרת שנדונה בהקשר לכלי פלסטיק, האם חז"ל טימאו כל חומר הראוי למחזור, מצריכה דיון על כלי זכוכית (סי' ד) וכלי זפת (סי' ח). עוד יש לברר, לאחר שהיסקנו שהפלסטיק והניילון טהורים מטומאת שרץ ושאר הטומאות, האם הם עלולים לקבל טומאת מדרס. לשם כך יש לברר אלו חומרים ראויים לטומאת מדרס (סי' ב). בירור זה, הקשור באופן הדוק לסוגיית המפץ (שבת פד ע"א), מחייב, במקביל, להגדיר גם מהו ה"עץ" המקבל טומאה (סי' א). אחת הדוגמאות לדיון זה היא הנייר של חז"ל, העשוי מצמח הגומא (סי' ז).

לפיכך, המעיין שרוצה ללמוד את הסוגיה בשלמותה יצטרך לעיתים לעיין בנושאים שונים במקביל בעזרת ההפניות מסימן אחד למשנהו (לרוב – בציון העמוד המדויק בספר). עקב אריכות המאמרים, הוקדם לכל מאמר תוכן מפורט, שהוא תקציר של עיקרי השקלא וטריא, מלבד סיכום המסקנות בסוף המאמר. אני מקווה שהדבר יקל על המעיין לתפוס את מהלך הדברים ולהתמקד בנושאים החשובים לו.

בירור המציאות

ידועים דברי החזון איש (קובץ אגרות ח"א לא), שמרבית הטעויות בפסיקת הלכה אינן נובעות מאי הבנה של ההלכה אלא מחוסר התאמה שלה למקרה הנדון. לשם כך יש להתאמץ לרדת לשורש ההלכה, ובפרט להכיר היטב את המציאות הנדונה מכל צדדיה. חשיבות מיוחדת נודעת לעניין זה כשאנו מבררים את סוגי הכלים המקבלים

טומאה ושאינם מקבלים, ודנים מכלים מסוימים שהוזכרו בחז"ל על כלים בימינו. שומה עלינו לברר היטב את המציאות שעליה דיברו חז"ל, ואת המציאות בימינו. דוגמה לכך בסוגיית הנייר (סי' ז), שהשתנה באופן מהותי, בחומר הגלם שממנו נעשה ובצורת עשייתו, מימי חז"ל לימי הראשונים, ומהם לימי גדולי האחרונים ושוב בימינו. גם בירור נושא כלי הפלסטיק ובגדי הניילון (סי' ה וסי' יא) מצריך ידיעה נכונה על הנפט ודרכי הפקתו. בעניינים אלו השתדלתי לברר את הדברים עם מומחים יר"ש בתחומים השונים.

טהרת הכלים ועניינה

טומאת הכלים וטהרתם מלמדת על היות האדם משפיע ומושפע מסביבתו. כדי להתקרב אל הקודש עליו להכין לא רק את עצמו אלא גם את כליו, ובפרט את כלי ישיבתו ומאכלו. הקשר בין טיהור הכלים לטהרת הנפש נרמז בלשון הכתוב, כפי שדקדק המאירי (חיבור התשובה, משיב נפש מאמר ב פ"ח) מלשון הפסוק שנאמר ללוחמים השבים ממלחמת מדין: "וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו" (במדבר לא, ט). המילה "תתחטאו", בבניין התפעל, משמעה – פעולת האדם על עצמו, ולא על משהו חיצוני לו (וראה ראב"ע שם ו'הכתב והקבלה' בראשית לו, יח). ומסביר זאת המאירי: "מלת תתחטאו בדקדוק מבניין התפעל, ותפול בלשון על מטבילי הכלים, שהם יתחטאו עם התחטאות הכלים, ר"ל שעם טהרת הכלים תעלה טהרה גם כן להם, בהיות כוונתם בטהרה ההיא לטהר נפשם מכל סיג". ועיין ב'שם משמואל' (חנוכה תרפ"א) בעניין ביקורתם של חז"ל על אלו ש"קשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים" (יומא כג ע"ב), שבירר את נקודת האמת שבסברה זו: "כי טומאת הכלים מסלקת הקדושה מהם, והוא כענין סילוק הנשמה מהאדם, ובודאי זה היה גורם שפיכות דמים". נראה שרצונו לומר, ששפיכות דמים נעשית בדרך כלל בעזרת כלים מסוימים, וטיהור הכלים מוקק את מעשי האדם בהם ומביאו לידי עדינות וזהירות. ולא בכדי נדרשה טהרת הכלים דווקא לשבים מן המלחמה.

בד בבד עם טהרת הנפש, מן העיון בסוגיות הכלים עלה כיוון מחשבה נוסף שלפיו הלכות הטומאה והטהרה קשורות גם ללכלוך ולניקיון במובן הפשוט של המושג (על כך בסי' ב פרק ד).

תודות

כתיבת הספר התמשכה על פני שנים מרובות, אך עיקרה בשנים תש"פ-תשפ"א, בתקופת מגפת הקורונה. אילו פינו מלא שירה כים, אין אנחנו מספיקים להודות לה' יתברך על ההשגחה המיוחדת שזכינו לה בארץ אשר עיני ה' אלוֹקינו בה, ביציאתנו המהירה, יחסית, מן המגפה. חלק מהשינויים בסדרי החיים בתקופת המגפה יוכלו להיות לעזר גם בהקפדה על הלכות טומאה וטהרה, ולא אחד ולא שניים הביעו בפניי את תקוותם שנצא מתקופה זו מיומנים ומוכנים יותר לחיי הטהרה. באופן אישי, גם בימים של שינוי סדרי עולם וטרדות מבית ומחוץ התאפשר לי לשקוע באוהלה של תורה ביתר שאת ויתר עוז. יהי רצון שספר זה יירצה לפני השי"ת כקרבת תודתי.

ההכרה בטובתו של מקום, שלובה בהכרה בטובתם של האישים הרבים אשר תרמו את תרומתם לספר זה: תלמידי חכמים רבים עודדו אותי במהלך שנות הכתיבה ותרמו רעיונות שנכללו בספר. אציין בפרט את הגאון הרב אביגדר נבנצל שליט"א, שעיינ בספר כולו. לא ביקשתי את הסכמתו בכתב, שניתנה כבר לכרך א, אך ב"ה הדברים נשאו חן בעיניו והרב טרח להתקשר אלי וחיזק אותי בחמימות יוצאת דופן. אף הוסיף מעט הערות בע"פ, הבאתים בפנים. בדרך לימודי נאלץ אני לפעמים להכניס ראשי בין ההרים, ומילותיו של רב האי גאון עודדוני להמשיך במלאכתי ביתר שאת.

הוצאת הספר התאפשרה בזכות צוות מכון המקדש בנשיאות אבי מורי שליט"א, שאיפשר לי לשקוד על תורת המקדש וטהרה ואף נטל על שכמו את הוצאת הספר. משרד התרבות המסייע למחקר התורני בישראל. והעוסקים בהוצאה לאור, איש איש בתחומו, ממלאכת העימוד שנעשתה בחריצות לילות כימים, ההגהה בעין בוחנת, ועד ההדפסה מאירת העיניים.

תודה מיוחדת לרעייתי רונית שתחיה, שמסירותה לתורה בכלל ולמקדש ולטהרה בפרט משוקעת בספר שלפניכם. הנכונות והעידוד להתמסר ללימוד נושאים בלתי שגרתיים הם בבחינת "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה". יהי רצון שנהיה אנחנו וצאצאינו כולנו יודעי שמו יתברך ולומדי תורתו לשמה.

שורות אלה נכתבות בעיצומה של מלחמה בערביי א"י מבית ומחוץ, שתחילתה ביום ירושלים וזכתה לשם "מבצע שומר החומות". האירועים שבים ומבררים לנו שמקום המקדש הוא לב האומה. אין שמירה לחומותינו אם לא נממש את הייעוד שעברו שבנו לירושלים, ואין גאולה לארץ בלי גאולת מקום מקדשנו. "על חומתֵיך ירושָׁלַם הפְּקֻדְתִּי שְׁמֹרִים, כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה תִּמְיֵד לֹא יִחָשׂוּ, הַמְּזַכְרִים אֶת ה' אֵל דְּמֵי לְכֶם. וְאֵל תִּתְּנוּ דְּמֵי לֹא, עַד יִכּוֹנֵן וְעַד יָשִׁים אֶת יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בְּאַרְצְךָ" (ישעיהו סב,ו-ז). כך נאמר בספרי (כי תבוא, פיסקא שא) על וידוי הביכורים: "ויביאנו אל המקום הזה - זה בית המקדש... בשכר ביאתנו אל המקום הזה - נתן לנו את הארץ הזאת". יהי רצון שנוכה להתאסף בחצרות הקודש, לפנותם ולטהרם, ותחזינה עינינו בשוב ה' לציון ברחמים.

עזריה אריאל, ירושלים